

Program online konferencie

Jazykové a komunikačné problémy a ich manažment – teória a prax

10. – 11. júna 2021

Organizátor: Výskumný tím projektu č. APVV-17-0254 **Jazykové a komunikačné problémy na Slovensku a ich manažment**

1. deň

10. júna 2021 (štvrtok)

Možnosť pripojenia sa:

https://teams.microsoft.com/l/meetup-join/19%3ameeting_ODQ5MThmMTgtZjkzZS00MGVmLTkwOWMtNmMwMGYyYTMwODIj%40thead.v2/0?context=%7b%22tid%22%3a%22ce31478d-6e7a-4ce7-8670-a5b9d51884f9%22%2c%22oid%22%3a%221e4c3878-b578-421b-a83e-9e874f8d2489%22%7d

VŠEOBECNÉ OTÁZKY JAZYKOVÉHO MANAŽMENTU

Teoretické a výskumné pohľady

8.30 Zahájenie

Moderuje: Lucia Molnár Satinská

8.35–8.55

János Fiala-Butora

Jazykový manažment v tieni jazykových zákonov

8.55–9.10 Diskusia k prednáške

9.10–9.30

Marko Stabej

Contemporary language policy and planning in Slovenia: solving or causing problems?

9.30–9.45 Diskusia k prednáške

9.45–10.05

Milan Ferenčík

Manažovanie multilingvalizmu v turistickej oblasti (na príklade regulatívneho diskurzu)

10.05–10.20 Diskusia k prednáške

10.20–10.35

Kávová prestávka

Moderuje: Milan Samko

10.35–10.55

Jiří Nekvapil

Teorie jazykového managementu jako otevřený projekt

10.55–11.10 Diskusia k prednáške

11.10–11.30

István Lanstyák

Využitie tzv. kontrolovaných prirodzených textov v manažmente jazykových problémov

11.30–11.45 Diskusia k prednáške

11.45 –13.00

Obedná prestávka

Moderuje: Szilárd Sebők

13.00–13.20

Gabriela Múcsková

Jazykové plánovanie v ľudovej dialektológii

13.20–13.35 Diskusia k prednáške

13.35–13.55

Katarína Motyková

Inkluzívna komunikácia v slovenskom a švédskom verejnom diskurze: aktéri, stratégie a pozície

13.55–14.10 Diskusia k prednáške

14.10–14.30

Monika Šajánková

Vplyv komunikačného jazyka vo vyučovaní nemčiny na rozvoj jazykovej kompetencie

14.30–14.45 Diskusia k prednáške

14.45–15.00 Kávová prestávka

Moderuje: Katarína Motyková

Pohľad štátnej správy

15.00–15.20

László Bukovszky

Menšinový jazykový legislatívny rámec a jeho aplikácia.

15.20–15.35 Diskusia k prednáške

Pohľad z jazykovej praxe

15.35–15.55

Samuel Marec

Z nuly na nulu

15.55–16.10 Diskusia k prednáške

16.10–16.20

Záver

2. deň
11. júna 2021 (piatok)

Možnosť pripojenia sa:

https://teams.microsoft.com/l/meetup-join/19%3ameeting_MDdhYTVjNDItZWl5MC00MjYwLTljZmQtZDBkYjRmMjMxOTFi%40thread.v2/0?context=%7b%22Tid%22%3a%22ce31478d-6e7a-4ce7-8670-a5b9d51884f9%22%2c%22Oid%22%3a%221e4c3878-b578-421b-a83e-9e874f8d2489%22%7d

JAZYKOVÝ MANAŽMENT V JEDNOTLIVÝCH KOMUNITÁCH A DOMÉNACH POUŽÍVANIA JAZYKA

Teoretické a výskumné pohľady

8.30–8.35

Úvod

Moderuje: Gabriela Múcsková

8.35–8.55

Milan Samko

Extraktia problémov rómčiny a ich riešení z pohľadu Rómov v Slovenskej republike

8.55–9.10 Diskusia k prednáške

9.10–9.30

Szilárd Sebők

Jazykové problémy Maďarov žijúcich na Slovensku

9.30–9.45 Diskusia k prednáške

9.45–10.05

Lucia Molnár Satinská

Jazykové problémy maďarskej komunity v Bratislave

10.05–10.20 Diskusia k prednáške

10.20–10.35

Kávová prestávka

Moderuje: Monika Šajánková

10.35–10.55

Veronika Dančová Jakobová

Súčasný problémy vyučovania maďarčiny ako materinského jazyka na školách s VJM na Slovensku

10.55–11.10 Diskusia k prednáške

11.10–11.30

Jozef Tancer

„I hope to be half an Englishman.“ Učenie sa angličtiny ako príprava a reakcia na život v exile

11.30–11.45 Diskusia k prednáške

Pohľad z jazykovej praxe

11.45–12.05

Orsolya Végh

Úspechy a výzvy slovensko-maďarských dvojíc v programe Cseregyerek – rozumieme si.
(„Povedia mi, že som sprostý Maďar?“)

12.05–12.20 Diskusia k prednáške

12.20

Záver konferencie

Abstrakty

László Bukovszky

Menšinový jazykový legislatívny rámec a jeho aplikácia.

Národná rada SR v roku 1999 prijala zákon č. 184/1999 Z.z. o používaní jazykov národnostných menšín a následne na Slovensku od 1. januára 2002 nadobudla platnosť Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov. V zmysle uvedených dvoch zásadných dokumentov menšinovými jazykmi sú: bulharský, český, chorvátsky, maďarský, nemecký, poľský, rómsky, rusínsky a ukrajinský jazyk. Čo priniesli tieto dva právne dokumenty v praxi pre menšinové jazykové práva, po dvoch desaťročiach ako stojíme s ich aplikáciou, ktoré sú najväčšie problémy v aplikačnej praxi a aké konkrétne kroky boli prijaté za posledné obdobie pre zlepšenie menšinového jazykového prostredia. Na tieto otázky budeme hľadať konkrétne odpovede na základe výskumov na úrovni orgánov verejnej správy.

Veronika Dančová Jakabová

Súčasný problémy vyučovania maďarčiny ako materinského jazyka na školách s VJM na Slovensku

Príspevok predstaví výsledky prieskumu, ktoré sú zamerané na vyučovanie maďarčiny ako materinského jazyka na školách s VJM na Slovensku. V centre jeho pozornosti sú problémy vznikajúce v dôsledku jazykového nedostatku. Výskum pozostáva z troch aspektov: 1. zo sociolingvistických rozhovorov s pedagógmi, 2. z dotazníkov pre žiakov, 3. zo zúčastneného pozorovania. Cieľom výskumu je podať prehľad o spôsoboch prejavovania sa jazykových problémov vznikajúcich v dôsledku jazykového nedostatku na mieste výskumu, a predstaviť stratégie ktoré pedagógovia a žiaci na hodinách maďarskej gramatiky používajú na vyriešenie jazykových problémov prameniacych z jazykového nedostatku.

Milan Ferenčík

Manažovanie multilingvalizmu v turistickej oblasti (na príklade regulatívneho diskurzu).

Masový pohyb ľudí a jazykov v rámci cestovného ruchu za účelom „konzumácie miesta“ (consumption of place; Urry 1995) je jedným z indikátorov globalizačných procesov, v rámci ktorých turizmus transformuje lokality - kultúrno-geografické periférie sveta na centrá globalizovaného turizmu. Mobilita ľudí predstavuje aj mobilitu jazykov, pričom súčasťou „vizuálnej konzumácie“ (visual consumption; Urry 2005) lokalít turizmu je aj konzumácia ich „jazykových krajín“ (linguistic landscapes). Jazyková krajina vzniká sedimentáciou a synchronizáciou diachronických semiotických procesov realizovaných multimodálnymi prostriedkami, vrátane jazykových. Objekt nášho výskumného záujmu je regulatívny diskurz (Scollon a Scollon 2003) ako osobitná vrstva jazykovej krajiny Štrbského Plesa (ŠP), v ktorom sa zameriavame na prítomnosť jazykov („multilingvizmus“) a škály jeho fungovania, zdroje jazykovej normatívnosti, pragmatické prostriedky realizácie regulatívnej ilokučnej funkcie ako aj manifestácie duálneho homogenizačno-heterogenizačného pôsobenia globalizácie. Vychádzame z toho, že jazyková mobilita je predovšetkým mobilitou jazykových prostriedkov a jej výsledkom je neúplný multilingvizmus (truncated multilingualism; Blommaert, 2010). Výsledkom globalizačných procesov je popri hierarchii „jazykov“ aj dualita lingvokultúrneho homogenizačného a heterogenizačného pôsobenia, pričom skúmaný semiotop je zónou transferu ako aj transkultúrneho „prúdenia“ (Pennycook, 2007) a výmeny lingvo-kultúrnych vzorcov. Teoreticko-metodologickými východiskami príspevku je výskum jazykovej krajiny (napr. Blommaert 2013), sociolingvistiky

globalizácie (Blommaert 2010), geosemiotika (Scollon a Scollon 2003) a teória jazykového manažmentu (napr. Nekvapil 2016).

János Fiala-Butora

Jazykový manažment v tieni jazykových zákonov

Akým spôsobom vplývajú zákony o používaní jazykov na jazykovú prax na Slovensku? Cieľom tejto prednášky je prekonať odpovede založené na deterministických modeloch alebo úplne negujúce vplyv zákonov na prax. Cez konkrétne príklady jednotlivých oblastí úpravy budeme skúmať ako jazykové zákony umožňujú jazykový manažment a zároveň obmedzujú ich aktérov, emancipujú hovoriacich a zároveň zabraňujú niektorým jazykovým prejavom. Prednáška opíše normatívny rámec, ktorým štát prostredníctvom zákonov určuje podporované a obmedzované jazykové prejavy, a zároveň ohraničuje pole pôsobenia jazykového manažmentu. Hlbšie skúmanie tohto rámca nám umožní odhaliť ideologické východiská jazykového zákonodarstva. Na záver bude prednáška analyzovať spôsoby prispôsobenia sa tomuto právnemu a ideologickému rámcu aktérmi jazykového manažmentu z maďarskej komunity na Slovensku.

István Lanstyák

Využitie tzv. kontrolovaných prirodzených textov v manažmente jazykových problémov

V príspevku sa zaoberám textami, ktoré vznikajú dôsledným aplikovaním formálnych jazykových pravidiel obmedzujúcich vyjadrovacie možnosti hovoriacich, a ktorých cieľom je uľahčiť čítanie/počúvanie a zlepšiť porozumenie najmä (avšak zďaleka nie výlučne) hendikepovaných ľudí (napr. osôb s ľahším stupňom mentálnej retardácie, osôb postihnutých afáziou, dyslexiou, nepočujúcich atď.), ale aj ľudí bez mentálneho či fyzického postihnutia, ktorí majú málo skúseností s čítaním najmä zložitejších textov písaných formálnym štýlom alebo ľudí majúcich slabšie znalosti jazyka, v ktorom je text písaný. Takéto texty sa nazývajú kontrolovanými alebo riadenými textami (porov. ang. *controlled languages, controlled writing, controlled texts*). Plánujem ich prezentovať ako špeciálnu podmnožinu tzv. reštriktívnych prirodzených textov (porov. ang. *constrained languages, constrained writing, constrained texts*).

Samuel Marec

Z nuly na nulu

Témou prednášky bude niekoľko aktuálnych otázok ohľadne sociálnych sietí. Ako si vytvoriť a udržať publikum? Ako a čo komunikovať a ako so získaným vplyvom naložiť? Do akej miery záleží na jazykových prostriedkoch, aké sú komunikačné problémy a ako ich riešiť? Prednáška sa bude venovať nielen mechanizmu sociálnych sietí a ich obsahu, ale aj pozicioningu a výberu komunikačného štýlu, ktorý s tým súvisí.

Lucia Molnár Satinská

Jazykové problémy maďarskej komunity v Bratislave

Kto je Maďar v Bratislave? Sú bratislavskí Maďari iní ako tí z rurálneho južného Slovenska? Príspevok predstaví hlavné jazykové problémy maďarskej komunity v Bratislave, prezentované v jazykových biografiách jej predstaviteľov. Ide o problémy spojené s osvojovaním si slovenského jazyka a uchovávaním materinského, maďarského, jazyka. Súčasťou príspevku je opísanie jazykových stratégií riešenia týchto problémov.

Katarína Motyková

Inkluzívna komunikácia v slovenskom a švédskom verejnom diskurze: aktéri, stratégie a pozície

Príspevok sa zaoberá vybranými problémami inkluzívnej komunikácie, ktorej úlohou je zmierňovať diskrimináciu voči rôznym skupinám. Metodologicky vychádza z tzv. viacúrovňovej analýzy diskurzu, pričom sa zameriava na analýzu aktérov a stratégie, ktorými upevňujú svoje diskurzívne pozície. Predpokladám, že z porovnania so Švédskom vyplynú pre slovenský kontext inšpiratívne riešenia.

Gabriela Múcsková

Jazykové plánovanie v ľudovej dialektológii

V príspevku nadviažem na staršie práce o vedomej aktualizácii nárečovej variety vo verejných komunikátoch (v ktorých použitie nárečia je často narušením alebo ozvláštnením konvencionalizovaného jazykového správania) a o prezentovaní či propagácii dialektov v rôznych oblastiach kultúry, vzdelávania i obchodu. To znamená, že v centre pozornosti sú prejavy v nárečí a o nárečí, ktoré sú predmetom tzv. ľudovej dialektológie, keďže ich pôvodcovia a autori nie sú poznačení teoretickými lingvistickými vedomosťami.

Tieto prejavy majú rôzne motivácie v spontánne identifikovaných jazykových problémoch (ústup alebo postupný zánik tradičných dialektov, globalizácia a strata identity, nárečie ako stigma podmieňujúca negatívne stereotypy a diskrimináciu nárečovo hovoriacich pod.) a zároveň motivujú nové snahy o 1) - zmenu statusu nárečia v súčasnej jazykovej situácii, 2) - propagáciu štruktúrnych vlastností tradičných nárečí a ich zachovanie, 3) - iniciovanie vzdelávacích aktivít zameraných na revitalizáciu nárečí. Tým zároveň podmieňujú vznik nových jazykových problémov. Keďže tieto snahy nie sú realizované politickou mocou ani oficiálnou inštitúciou či skupinou odborníkov, čo patrí k základným charakteristikám jazykového plánovania, mohli by sme tieto snahy vnímať aj ako ľudové jazykové plánovanie (analogicky k dichotómii vedecká a ľudová (percepčná) lingvistika).

Jiří Nekvapil

Teorie jazykového managementu jako otevřený projekt

Jak je zřejmé z bibliografické sekce webu jazykového managementu, viz <http://languagemanagement.ff.cuni.cz/>, teorie jazykového managementu (TJM) je v posledních letech rozvíjena a užívána mnoha autory, kteří působí v řadě zemí světa. S touto geografickou variabilitou je spojena i variabilita myšlenková a odtud se odvíjí problém identity TJM. Tento problém je vcelku jednoduchý a přehledný, pokud jde o TJM v souvislostech externích. Pro identitu TJM se však zdá být závažnější interní rozrůžňování TJM. V tomto příspěvku se soustřeďuji na interní variabilitu TJM a poukazuji na některé její rysy. V návaznosti na myšlenky filozofického pragmatismu chápu TJM jako "otevřený projekt", jinak řečeno, chtěl bych postihnout TJM nejen jako pojmoslovný aparát definovaný výčtem specifických rysů, ale i jako historický produkt utvářený činnostmi odborníků tvořících "společenství výzkumu". V nejobecnější rovině se ve svém příspěvku inspiroji myšlenkami J. Deweye, P. Feyerabenda a příručkovou prezentací Actor-Network-Theory.

Monika Šajánková

Vplyv komunikačného jazyka vo vyučovaní nemčiny na rozvoj jazykovej kompetencie

Pretrvávajúcim jazykovým a didaktickým problémom je nedostatočne rozvinutá komunikatívna jazyková kompetencia v oblasti nemčiny ako cudzieho jazyka u žiakov. Príspevok vychádza z predpokladu, že cieľový jazyk ako komunikačný jazyk, zvolený vo vyučovaní cudzích jazykov (v danom prípade nemčina), je kľúčovým faktorom pri rozvíjaní komunikačnej spôsobilosti. Za cieľ sa kladie prostredníctvom terénneho výskumu analyzovať jazykové postoje vyučujúcich ku jazyku/jazykom vo vyučovacom procese, resp. v komunikácii so žiakmi, ktoré majú priamy dosah na efektívnosť učenia.

Milan Samko

Extrakcia problémov rómčiny a ich riešení z pohľadu Rómov v Slovenskej republike

Táto štúdia je sondou do celospoločenských problémov rómčiny z pohľadu Rómov v Slovenskej republike. Cieľom je predložiť a charakterizovať problémy rómčiny z pohľadu Rómov, navrhnúť opatrenia vedúce k riešeniu predmetných problémov a načrtnúť smerovanie a perspektívy rómčiny. Štúdia je postavená na jazykovom terénnom výskume, korpuse metajazykových produktov získaného hlavne metódami výskumu: metóda zúčastneného pozorovania (participant observation) a naratívne semištruktúrované interview (metajazykový diskurz) v rómskom jazyku. Zámerom štúdie je v súlade s manažmentom riešenia jazykových problémov Rómov mapovať reálne jazykové problémy z pohľadu Rómov so stratégiami ich riešenia a prispieť k samotným riešeniam problémov rómčiny. Aktuálnosť výskumu jazykových problémov súvisiacich s rómčinou je determinovaná hlavne celkovou situáciou, statusom a postavením rómčiny na Slovensku.

Szilárd Sebők

Jazykové problémy Maďarov žijúcich na Slovensku

Vo svojom príspevku sa venujem jazykovým problémom Maďarov žijúcich na Slovensku. Vychádzam z databázy jazykových problémov, ktorá sa vytvorila pod vedením autora tohto príspevku v posledných rokoch. V prvej časti predstavím spôsob dokumentácie jazykových problémov v databáze a v ďalšej časti poukazujem na metodologické problémy dokumentácie. V tretej časti príspevku spravím prehľad o zdokumentovaných jazykových problémoch a pokúsím sa určiť, že na základe spomenutej databázy, ktoré sú najčastejšími, resp. najzávažnejšími problémami Maďarov žijúcich na Slovensku.

Marko Stabej

Contemporary language policy and planning in Slovenia: solving or causing problems?

Language policy and planning in Slovenia have gone through many changes since the establishment of independence in 1991. The language policy has become more transparent in formal, administrative sense (with National Programmes for Language Policy 2007-2011 and 2014-2018), there have been several attempts of popularising the concepts of pluralistic and goal-oriented language policy and planning (e. g. the internet portal Jezikovna Slovenija, <https://jezikovna-politika.si/>). However, on the conceptual level there is a tension between older language ideologies, anchored in the monolingualism and the standard language ideology, and more recent inclusive and plurilinguistic ideologies.

Jozef Tancer

„I hope to be half an Englishman.“ Učenie sa angličtiny ako príprava a reakcia na život v exile

Vo výskume exilu z pohľadu komunikácie a jazykovej adaptácie sa vynútená akvizícia nového jazyka vnímala tradične ako negatívna skúsenosť spojená s komunikačnými neúspechmi a so stratou jazyka sprevádzajúcou krízu identity. Tento pohľad je do veľkej miery podmienený obrazom o exile ako komunikačnej situácii, ktorý nám sprostredkovali spisovatelia, vedci či umelci. Materinský, resp. dominantný jazyk bol pre mnohých z nich nielen bežným dorozumievacím prostriedkom, ale aj pracovným nástrojom, prostriedkom sebaartikulácie a myslenia. Výskum zameraný na „bežných“ používateľov jazyka však ukazuje, že skúsenosť so zmenou jazyka nemusí byť nevyhnutne dramatická, a to aj keď ku nej dochádza u starších hovoriacich. Príspevok analyzuje proces akvizície anglického jazyka na príklade bratislavskej židovskej rodiny Sachselovcov z rokov 1938 až 1942. Na základe rodinnej korešpondencie si všíma nielen samotné učenie sa angličtiny, ale reflektuje aj rolu, akú táto téma zohrávala v komunikácii medzi rodičmi, čakajúcimi v Bratislave na vystáhanie a ich synom, študujúcim vo francúzskom exile.

Orsolya Véghová

Úspechy a výzvy slovensko-maďarských dvojíc v programe Cseregyerek – rozumieme si „Povedia mi, že som sprostý Maďar?“

Citát pochádza od 11-ročného chalanca a bola to jeho prvá reakcia, keď mu rodičia ponúkli možnosť zúčastniť sa dvojtzdňového pobytu v slovenskej rodine a v slovenskej škole. Cieľ bol podporiť rozvoj slovenčiny. Projekt cseregyerek – rozumieme si oživil dávno fungujúcu stredoeurópsku metódu na prekonávanie jazykových bariér cez prepojenie detí a rodín. Nejde len o jazykovú bariéru, rovnako kľúčové je prekonať strach a vzájomné predsudky. O ceste organizačného tímu, skúsenostiach a ponaučeníach porozpráva zakladateľka neziskovej iniciatívy a dozviete sa tiež, či obavy chalanca boli opodstatnené.